CZĘŚĆ VIII. № 92. ROK 4 (1833.)

TYGODNIK PETERSBURSKI.

GAZETA URZĘDOWA KRÓLESTWA POLSKIEGO.

Wychodzi we Wtorki i Piątki. Prenumerata przyjmuje się pod adresem: do Wydawcy Tygodnika w Petersburgu, do Expedycyi Gazet Petersburskiego Pocztamtu, lub do xięgarni Smirdina; w Warszawie, w drukarni Zawadzkiego i Węckiego i w Biurze informacyjném; w Wilnie, w xięgarni Zawadzkiego; nadto we wszystkich Pocztowych w kraju urzędach.

Cena *Roczna*: w Rossyi, s pocztą, a w stolicy, z noszeniem do mieszkań, 50 rub. as. *Półroczna*, 25 r. as s. Bez poczty, dla odbierających w xięgarni Smirdina: *Roczna*, 45 r. as. *Półroczna*, 25 r. as. Dla Królestwa Polskiego: *Roczna*, 55 r. *Półroczna*, 28 r. ass.

Piątek, 24 Listopada / 6 Grudnia.

Tygodnik Petersburski będzie wychodził w roku 1834 bez żadnej zmiany w teraźniejszym układzie i cenie. Osoby, życzące prenumerować na to pismo, proszone są o wczesne zgłoszenie się.

Wiadomości krajowe.

Petersburg 23 Listopada / 5 Grudnia.

Przez roskazy dzienne Cesarskie, zostają mianowani: 19 *b. m.* Major Niżegorodzkiego pułku pieszego *Resling*, Plac-majorem w Kijowie; 20 *b. m.* Sztabs-kapitan pułku pieszego Staroingermanlandzkiego *Horodecki*, adjutantem placu w Wilnie. — *tegoż dnia*, wykreślony ze spisów, zmarły, liczący się w jeździe, Jenerał-major xiążę *Abamelik*.

Ukaz Cesarski *do Rządzącego Senatu, z d. 27 Października bież. roku.*

«Zatwierdzoną przez Nas w dniu 6 Grudnia 1831 roku Ustawą, o urządzeniu zgromadzeń Szlacheckich, wyborów i służby z nich wypływającej, przywiązane zostały do pewnych posad nowe prawa, a mianowicie: że zajmujący je urzędnicy, po wysłużeniu wskazanych zakresów, mogą otrzymywać ordery Ś. Włodzimierza 3*éj* klassy i Ś. Anny 2 klassy.»

«Teraz, uznając za potrzebną zgodzić nadawanie tych orderów z istnącym porządkiem nagradzania niższemi tychże orderów stopniami, roskazujemy:

1) Na zasadzie 6 punktu Manifestu 12 Grudnia 1801 roku i 49 artykułu Statutu orderu Ś. Anny (punkt 12 i 13, części cywilnéj) przedstawiać do nagrody orderami Św. Włodzimierza 4, i Św. Anny 3 klassy przez Rady (Думы) Kawalerskie, wszystkich tych obywateli, którzy, z wyboru szlachty, wysłużyli, w jakichkolwiek urzędach, oznaczone przytoczonemi wyżej punktami zakresy, przed wydaniem jeszcze Ustawy 6 Grudnia 1831 roku.»

2) Na zasadzie Ustawy 5 Grudnia 1831 przedstawiać do orderu Ś. Włodzimierza 4 klassy tych tylko urzędników, których obejmuje § 127 téj Ustawy, jakoto: Marszałków Gubernialnych i Powiatowych, Kuratorów honorowych Gimnazyj, Deputatów Zgromadzeń Szlacheckich i Sekretarzów Szlachty; tych zaś Marszałków Gubernialnych i powiatowych, którzy już mają order Ś. Włodzimierza 4 klassy, po wysłużeniu przez nich trzech zakresów trzyletnich w tych urzędach, i po wybraniu na czwarty, tudzież Marszałków, którzy po upływie trzech zakresów; służą jeszcze przez dwa trzylecia, bez względu na ich rangi, przedstawiać, na mocy § 130 wzmiankowanéj Ustawy, do orderu Ś. Anny 2 klassy; tych, w ich liczbie, którzy mają już order Ś. Anny 2 klassy, przedstawiać na mocy § 131 do tegoż orderu i stopnia, ozdobionego koroną Cesarską; tych zaś co mają już tę ostatnią ozdobę, do orderu Św. Włodzimierza 3 klassy.

3) We wszystkich razach, pojaśnionych w punkcie poprzedzającym, przedstawienia do orderów Ś. Włodzimierza 4*éj* i 3*éj* klassy i Ś. Anny 2 klassy s koroną Cesarską i bez niéj, przesyłać do 1 Departamentu Rządz. Senatu przed dniem 1 Sierpnia, każdego roku; zaś Rządzący Senat powinien przesyłać spisy uznanych za zasługujących na te ordery osób, po poprzedniczém wyjednaniu Naszego zezwolenia, każdego roku do Kapituły Cesarsko-Królewskich orderów, na cel jednoczasowego przygotowania przedstawień do Rad Kawalerskich wzmiankowanych orderów, które mają je rostrząsać według danych im przepisów. Zakres przysyłania do Kapituły pierwszych, to jest na order Św. Włodzimierza, ma być przed 1*m* Września, a ostatnich, to jest na order Św. Anny, przed 1*m* Października każdego roku.»

4) Za tém przedstawienia do nagrody orderami Św. Włodzimierza 4*éj* i Św. Anny 3*éj* klassy, na zasadzie Statutów tych orderów, powinny odtąd jednostajnie postępować: naprzód do Rządzącego Senatu, do Departamen-

tów Inspektorskich Ministerstwa Wojny, i Głównego Naszego Sztabu Marynarki, oraz do Najświętszego Synodu, a potém z wymienionych miejsc, tudzież z Ministerstwa Spraw Zagranicznych, po poprzedniczém wyjednaniu Naszego zezwolenia, do Kapituły Orderów, a to: na order Św. Włodzimierza przed 1 Września, a na order Św. Anny, przed 1 Października, każdego roku, dla należytego w czasie właściwym roztrząśnienia i wniesienia ich na Radę Kawalerską tychże orderów.»

«Rządzący Senat nie omieszka uczynić należytych, ku uskutecznieniu niniejszego, rozporządzeń.»

— W nocy na 19 b. m. po dość silnych kilkodniowych mrozach kra zaczęła iść po Newie, co trwało przez dwa dni; komunikacya jednak między częściami miasta, na wyspach położonemi, nie była przerwaną i utrzymywała się za pomocą batów.—21*go* z rana Newa stanęła.

— 8 b. m., w dzień imienin J. C. M. W. X. Michała, otwarty został nowoukończony w tutejszej stolicy teatr pod nazwaniem *Michałowskiego;* dawano wodwil rossyjski pod tytułem *Znajomi nieznajomi* i balet *Kupido na wsi.*

Wyciąg ze zdania sprawy Ministerstwa Oświecenia za rok 1832.

(patrz N. 90 str. 549.)

Rok 1832 okazuje stopniowe usuwanie ważnych przeszkod, które w poprzedzającym zawadzały postępowi wychowania w Rossyi. Po ustaniu cholery i rozruchów w gubernijach Zachodnich, szkoły wszędy się otwierały i Rząd mógł już przystąpić do uskutecznienia wielu zamiarów, które mają ustalić stan wydziału naukowego zgodnie s pożytkiem kraju. Dobroczynny wpływ pokoju dawał się postrzegać i w przedsięwzięciach naukowych, i w pomnożeniu środkow wychowania publicznego, jak o tém będzie niżej.

Odwiedzanie zakładów naukowych przez J. C. Mość.

N. Pan, z Ojcowską troskliwością, zwracając uwagę na wszystkie gałęzie wychowania krajowego, raczył w przejeździe swym przez Charków (2 Września) osobiście oglądać tameczny Uniwersytet. Nadto odwiedzeniem J. C. M. uszczęśliwione były Gymnazya: Połtawskie, Słobodsko-Ukraińskie, Riazańskie i wszystkie trzy Petersburskie.

Główne rosporządzenia i działania Ministerstwa były następne:

a) *Co do Zarządu.*

Mianowanie Towarzysza Ministra Oświecenia krajowego.

Prezydentowi Cesarskiej Akademii Nauk, Radcy Tajnemu Uwarow, najłaskawiej roskazano być Towarzyszem Ministra Oświecenia krajowego.

Nowe postanowienia.

Zatwierdzono Ustawę i etat dla Gymnazyum Wyższych Nauk xcia Bezborodko, z nadaniem mu nazwiska Lyceum, i określono stosunki Kuratora honorowego względem tego zakładu.

Przemiany w okręgach naukowych.

Rozległość Charkowskiego okręgu naukowego, który od granic Austryackich sięgał do Kaukazu, bardzo utrudzała miejscową źwierzchność szkolną w zarządzie. Przeto, z Dyrekcyj Wołyńskiej, Podolskiej, Kijowskiej i Czernihowskiej, które należały do tego okręgu, ukształcono oddzielny okręg naukowy pod imieniem Kijowskiego, którego Kuratorem mianowany został Rzecz. Radca Stanu von-Bradke, w gubernijach zaś Chersońskiej i Taurycykiej naukowe zakłady poddano pod zwierzchnictwo Kuratora szkół Odeskich.

Okręg naukowy Wileński skasowano i Dyrekcye s których się on w ostatnich czasach składał, przyłączono do okręgu Białoruskiego; a dla rozrządzania niemi dozwolono ustanowić w Wilnie tymczasowy Komitet szkolny, złożony ze czterech Profesorów Uniwersytetu. Tymczasem zaszło zezwolenie Cesarskie na utworzenie w okręgu Białoruskim stałego Rządu, po którego ustanowieniu działanie tymczasowego Komitetu szkolnego w Wilnie ma ustać.

Otwarcie, zamknięcie i przekształcenie zakładów szkolnych.

Wespół ze skasowaniem okręgu Wileńskiego, zamkniętym też został Uniwersytet Wileński. Dwa jego wydziały: Teologiczny i Medyczny, oddano pod zwierzchnictwo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, w celu przekształcenia pierwszego na Akademiją Duchowną Rzymsko-Katolicką, a drugiego na Akademiją Medyczno-chirurgiczną. Dla tych nowych zakładów oddzielono część Uniwersytetskiej biblioteki, gabinetów i innych pomocy naukowych. Obserwatoryum Astronomiczne zaliczono do wiedzy Cesarskiej Akademii Nauk, a ogólne archiwum funduszu edukacyjnego roskazano przewieść do Petersburga i umieścić przy Departamencie Oświecenia Publicznego.

Inne zamknięte w okręgu Białoruskim mniejsze zakłady naukowe, których w ogole było 13, były dotąd utrzymywane przez xięży Katolickich. Zamiast ich ustanawiają się teraz szkoły świeckie, s których otwarto już jednę w Pińsku i jednę w Drohiczynie, dla szlachty, a jednę w Witebsku dla mieszczan.

Oprócz tego, od początku ustanowienia okręgu Białoruskiego, stosownie do Ustawy z r. 1828 i dodatkowych prawideł 17 Stycznia 1829 i 9 Września 1830, założono w Dyrekcyach Witebskiej i Mohylewskiej 2 Gymnazya, 8 szkół powiatowych dla szlachty i 5 dla mieszczan. Główną zaś wyższą szkołę czyli Lyceum postanowiono założyć na Białej Rusi, w swoim czasie, ze względu na dogodność miejscową, w mieście Orszy, gdzie też Kurator okręgu naukowego Białoruskiego będzie miał stałe mieszkanie.

Jeszcze w roku przeszłym w gubernijach Wołyńskiej, Podolskiej i Kijowskiej, s przyczyny wynikłych w owym kraju zaburzeń, większa część szkół była zamknięta. Za powrotem spokojności, nauki w niektórych natychmiast wznowiono, a względem innych zostały przez Cesarza Jmci zatwierdzone zamiary następne:

Lyceum Wołyńskie przenieść s Krzemieńca do Kijowa wespół z będącemi przy niém szkołami Mechaniki praktycznej i jeometrów, tudzież s konwiktem dla uczniów ubogich; oraz otworzyć szkołę powiatową w Radomyślu, kosztem kapitału na ten cel ofiarowanego w r. 1811, przez szlachtę gubernii Kijowskiej.

W Dyrekcyi Wołyńskiej założyć: 2 gimnazya, jedno gubernialne w Żytomierzu, drugie w Łucku, i szkoły powiatowe: w Nowogrodzie-Wołyńskim (na miejscu byłej szkoły w Lubarze, utrzymywanej przez zakonników), w Starokonstantynowie lub Zasławiu i w Ostrogu. W Dyrekcyi Podolskiej, przenieść Gimnazyum Gubernialne z Winnicy do Kamieńca-Podolskiego, zniosłszy byłą w tém mieście szkołę powiatową, a w Winnicy założyć drugie gimnazyum, i,

w ogólności do wszystkich zakładów naukowych wprowadzić systemat nauk zgodny z nową Ustawą. Ale na wzór Białoruskiego Okręgu niektóre szkoły powiatowe urządzić właściwie dla Szlachty, w których, oprócz przepisanych Ustawą przedmiotów, wykładać jeszcze zasady wyznania Katolickiego i język łaciński. Parafialne zaś szkoły w tych trzech gubernijach zakładać przy kościołach Grekorossyjskich, pod dozorem Plebanów i nadto założyć je w miastach Czehrynie, Czerkassku, Skwirze, Taraszczy, Wasilkowie i Zwienigorodce, s kapitałów miejskich.

Uskutecznienie tych zamiarów rospoczęto przez otwarcie Gymnazyj w Łucku i Winnicy, tudzież niektórych szkół powiatowych.

W Okręgu Petersburskim prawie wszystkie zakłady naukowe przekształcono podług nowej Ustawy i otworzono nowe Gymnazyum Gubernialne w Pskowie, s pensyą szlachetną, przy niem, s funduszów na ten cel przez Szlachtę przeznaczonych. Za-Kaukazem otwarto nowe szkoły powiatowe w Baku, Erywanie i Nusie. *(d. c. p.)*

Prawidła przyjmowania zaręk przy wydzierżawianiu monopolij trunkowych.

(Dokończenie.)

5) Na cel zabespieczenia $\frac{1}{3}$ summy za dzierżawę umówionej i na dodatkowe zaręki na $\frac{1}{6}$ części, jak postanowiono w § 75 teraz obowiązujących warunków wydzierżawiania, mogą być przedstawiane grunta użyteczne bez włościan w połowie téj summy, od jakiéj, w razie przedaży, należałoby płacić przedażne poszliny, z wyłączeniem ziem w gubernijach: Syberyjskich, Wiatskiéj, Permskiéj, Archangelskiéj, Wołogodzkiej, w powiatach: Jareńskim, Ustsysolskim, Ustiużskim i Totiemskim; Ołoneckiéj, Kaukazskiéj, Astrachańskiéj, Saratowskiéj, na stronie łąkowej, i Gruzyi. Na ziemie przedstawiane na zaręki, prócz zwykłych świadectw, powinny być składane poświadczenia Sądów Ziemskich, stwierdzone przez Gubernatorów Cywilnych, o ilości w nich gruntów użytecznych i nieużytków, i że użyteczne mają rzeczywiście wartość odpowiedną połowie poszlinowego oszacowania. Ziemie takie będą przyjmowane na zaręki jedynie w całkowitych uroczyskach, obiętych bezsprzecznemi granicami, niemających szachownic i nie należących do osiedlonego majątku.

Ziemie w Bessarabii przyjmują się na zaręki we wszelkich dzierżawach, w cenie mającej się naznaczać przez Główną Zwierzchność miejscową, nie wyższej wszakże nad 10 rub. assyg. za dziesięcinę.

6) Ktokolwiek s teraźniejszych dzierżawców monopolij trunkowych zechce na nowo stanąć do licytacyi, będzie do niéj dopuszczonym, s temiż samemi zarękami, jakie na bieżącą dzierżawę złożył, z następném zastrzeżeniem: a) jeżeli na tych zarękach, z rzeczy teraźniejszej dzierżawy, nie będzie się policzała żadna zaległość, o czém ma złożyć świadectwo Izby Skarbowej—b) jeżeli zaręka nie jest własnością dzierżawcy, powinien będzie przedstawić zgodzenie się właściciela, to jest nowe pełnomocnictwo — c) gdy przez takie ponowne przedstawienie, dawne zaręki będą musiały odpowiadać i za część 1830, i za nowe czterolecie, przeto, w razie niewypłatności dzierżawcy, mogącéj nastąpić w ostatnich czasach teraźniejszéj dzierżawy, Rząd postąpi stosownie do ogólnej zasady umów, tak we względzie bieżącéj jako i przyszłej dzierżawy, to jest: wezwie nowych licytantów i wydzierżawi im i cały czas pozostający, i następne czterolecie, na koszt niewypłatnego—d) żądający stawać powtórnie do targów mają, oprócz nowych pełnomocnictw na dawne zaręki, składać ponowione świadectwa Izb Cywilnych, tak o nowouczynioném oszacowaniu budowli według wyżej wyłożonych zasad, jako i o swobodności od aresztów (запрещеніе) wszelkiego majątku; gdyż, zdarzyć się może, że, w ciągu tego czasu, albo się zmieni wartość budowli, lub wynikną różne do majątku pretensye, których zaspokojenie odłożoném tylko będzie do końca dzierżawy. To wszakże nie stosuje się do dodatkowych świadectw Pożyczkowego Banku Państwa i Lombardów, po 50 rubli na duszę, które nie potrzebują odnawiania, lecz tylko powtórzenia pełnomocnictw.

Ma się rozumieć, że prawidło o przyjmowaniu zaręk, już zastawionych w teraźniejszéj dzierżawie, nie ściąga się do zaręk przedstawionych oddzielnie, na zabespieczenie zaległości, przed jej wypłaceniem.

7) Żadne dobra nieruchome, z liczby wyżej poszczególnionych, które już w części w innych ze Skarbem umowach są przyjęte, nie będą przyjmowane w pozostających swobodnych częściach na zaręki wydzierżawień trunkowych, jeżeli takowa pozostałość nie stanowi oddzielnego majątku, mogącego być zaliczonym w Banku, lub nie podchodzi pod prawidło o swobodnych mniejszéj wartości dobrach, które mają się sprzedawać w Rządach Gubernialnych tak, jak gdyby były własnym osiedlonym majątkiem dzierżawcy. W tych razach wszakże dzierżawca obowiązanym jest złożyć świadectwo tego urzędu, w którym majątek jest zastawionym, że w rzeczy saméj pozostaje zeń część swobodna, i że w dalszym czasie żadna do niej pretensya roszczoną być nie może, tudzież pozwolenie od właściciela, iż on zgadza się ażeby ta swobodna część jego majątku była przedstawioną na zarękę, na zasadzie następującego artykułu:

8) We względzie zaręk w ogólności ustanawia się, podobnie jak w umowach o teraz istnące dzierżawy: 1) że w pełnomocnictwach, dawanych od właścicieli zaręk dzierżawcom, na majątki osiedlone, ziemie i budowle, należy wymieniać, że majątki ich przeznaczają się na cel zabespieczenia dzierżawy w ciągu lat czterech od 1835 po 1839 rok, i oznaczyć adres i miejsce, dokąd, w razie potrzeby, Izba Skarbowa, w której majątek zostaje zastawionym, może zgłaszać się do właściciela. — 2) że ustanowione w teraz obowiązujących umowach prawidła, o pierwszeństwie odpowiedzialności zaręk, o zaliczeniu ich do Banku i o sposobie ich wyprzedawania, pozostają w swéj mocy na przyszłe czterolecie.»

9) Co się tyczy zaręk na następną dzierżawę w gubernijach: Syberyjskich, Noworossyjskich, Małorossyjskich i Zachodnich, następne prawidła zostają dla nich ustanowione: 1) ziemie użyteczne, nieosiedlone, pozwala się przyjmować na zaręki w dzierżawach gubernij Syberyjskich, Małorossyjskich i Zachodnich, na téj samej zasadzie, jak pozwolono przyjmować je w dzierżawach gubernij Wielkorossyjskich. — 2) Jeżeliby który z dzierżawców chciał oddać na zarękę swój osiedlony majątek, z warunkiem, iżby ten, w razie niewypłatności dzierżawcy, zastawionym był w Banku, takowa ugoda dozwala się, lecz ten warunek powinien być opisanym w pełnomocnictwie; z resztą, majątki osiedlone będą przyjmowane na dawnych zasadach.—3) domy, fabryki i inne budowle murowane, pokryte żelazem lub dachówką, tudzież miedziane naczy-

nia w gorzelniach będą przyjmowane na zaręki z odpowiedzialnością na dawnych zasadach. Lecz jeżeli przedstawione będą domy i inne budowle, wtedy, we względzie ich oszacowania, poświadczenia o niem i sposobu przedadaży, stosować się należy do Prawideł, wydanych na gubernije Wielkorossyjskie. — 4) We wszelkiah przypadkach nateraz pozostaje w tych gubernijach dziś istnące prawidło, które chce, iżby naprzód odpowiadał własny majątek dzierżawcy, a potém dopiero majątek, na zarękę oddany. *(G. S.)*

— Izba Skarbowa Wołyńska podaje do powszechnej wiadomości, iż w dniu 8, a ostacznie w dniu 12 Grudnia bież. roku odbędzie się w niej publiczna licytacya na wydzierżawienie od 3 do 6 lat, licząc od 24 Marca przyszłego roku, następnych majątków; które przeszły pod wiedzę Skarbu po skasowaniu Rzymsko-Katolickich klasztorów: *w powiecie Żytomierskim*, Bernardyńskiego, część ziemi w Czudnowie, dusz męskich 2 dochodu, podług przybliżonego wyliczenia, 33 r. 40 k. sr. i 9 r. ass. — Karmelitańskiego, część ziemi w Uszomirzu doch. 11 r. 50 k. ass.—*w pow. Łuckim:* Dominikańskiego, w Czartoryjskim i Kozlenicach, dusz 57, doch. podług Inwentarza 1832 roku 236 r. 89¼ k. sr.—*w pow. Włodzimierskim*, Augustyańskich w Zaturzysku dusz 30, doch. 181 r. 36 k. sr. —w Radzichowie dusz 18 doch. 237 r. 73 k. sr. — Karmelitańskiego w Kisielinach część ziemi, doch. 15 r. ass. — Trynitarskiego w Zboruszowie dusz 88, doch. 487 r. 50 k. sr. —*w pow. Dubieńskim:* Bernardyńskiego w Warkowiczach część ziemi, doch. 22 r. 50 k. ass.— Trynitarskiego w Beresteczku jurysdyka, dusz 49, doch. 192 r. 30 k. sr.— Dominikańskich: w Kozinie dusz 21, doch. 88 r. 30 k. sr.—w Targowicy dusz 8, doch. 27 r. 40 k. sr. — *w pow. Rowieńskim*, Bernardyńskiego w Kustynie część ziemi do oddania s targu.—*w pow. Ostrogskim:* Kapucyńskiego w Ostrogu część ziemi, doch. okazany będzie przy targach. — Wieś Klasztorek dusz 29, doch. 238 r. 95 k. sr.—*w pow. Krzemienieckim:* Franciszkańskiego w Bonowku dusz 41, doch. 82 r. 7½ k. sr. —*w pow. Starokonstantynawskim:* Dominikańskiego przy mieście Starokonstantynowie w jurysdyce Zasłuckiej dusz 89, doch. 592 r. 3⅜ k. sr.—Trynitarskiego w Teofipolu dusz 8, doch. będzie okazany przy targach. — *w pow. Nowogradwołyńskim:* Maryańskiego w Berezdowie dusz 8 doch. 62 r. 40 k. sr.—*w pow. Zasławskim:* Karmelitańskiego w Łabuniu dusz 3, doch. 15 r. sr. — We wszystkich wymienionych majątkach lasy zostają w zawiadywaniu zwierzchności leśnej; ale na potrzeby ekonomiczne i włościańskie będzie wydawane drzewo tak budowlowe, jako też opałowe, bez opłaty pniowszczyzny. Żądający należeć do targów mają złożyć zaręki, wyrównywające najmniej dwuletniemu dochodowi z dóbr licytowanych.

Wiadomości zagraniczne.

Londyn 20 Listopada. 10 b. m zawinął do Liverpool okręt *Ellen Jerkins*, wracający z Lizbony, z Majorem Kelly i trzema innémi oficerami, którzy odpłynęli byli tam niedawno s 500 nowozaciążnych dla don Pedra ochotników. Uskarżają się mocno na doznane przyjęcie i złe obchodzenie się, które ich zmusiło do powrotu. Większa część żołnierzy, których do Lizbony zawieźli, rozdzieloną została między rozmaitemi pułki, a 150 ludzi, którzy innych oficerów prócz tych s którémi przybyli uznawać się wzbraniali, wtrąceni zostali do więzienia.

— S korrespondencyi prywatnej, zasługującej na największą wiarę, dowiadujemy się o rzeczywistej przyczynie usunienia się ze służby don Miguela marszałka Bourmont, które dotąd pozostowało niewytłumaczoném. Ostatni szturm do Lizbony, wykonanym był według planu jenerała Clouet, wzrącz przeciw zdaniu P. Bourmont. Marszałek Bourmont cofnął się więc dla tego, iż plan jego został odrzuconym, jenerał zaś Clouet dla tego, iż przyjęte jego plany zeszły na niczém. Nakoniec P. Larochejacquelein usunął się naśladując przykład ziemków swoich, chociaż bynajmniej o ich pobudkach nie wiedział.

— Otrzymano tu właśnie depesze rządu hollenderskiego, oznajmujące urzędowie członkom Konferencyi Londyńskiej, iż przedsięwzięte przezeń zostały przy związku Niemieckim potrzebne kroki, względem domagania się od tego związku, w imieniu Króla Hollenderskiego, zgody, na ustąpienie Belgijom części W. Xięstwa Luxemburskiego.

— Kapitan Ross nadał nazwisko sławnej teraz wierszopiski angielskiej Panny Landon, jednemu z nowoodkrytych przez siebie jezior.

— Gazety tutejsze zajmują się jeszcze ciągle szczegółami wyprawy kapitana Ross, tudzież wyliczaniem rozmaitych jego postrzeżeń, nad obyczajami mieszkańców zwiedzonej przezeń mroźnej strefy. Widziani od kapitana Ross Eskimasy, są nader spokojni i łagodni; mają też same skłonności i tenże język co i mieszkańcy zakoki Baffina. Okazywali oni kapitanowi Ross i wszystkim jego towarzyszom największe względy, i nigdy nie zdawali się zaniedbywać najmniejszej sposobności usłużenia im; lecz za to, pilnie domagali się za wszystko wynagrodzenia w rozmaitém żelastwie, którego nadzwyczaj są chciwi. Za prosty nóż, każdy gotów służyć za przewodnika do najodleglejszych części kraju, i lada drobnostka wielką ma w ich oczach cenę —W całym kraju mnóstwo jest niedźwiedzi, lisów i dzikich kaczek, na które towarzysze kapitana Ross, bądź s potrzeby, bądź dla własnej zabawy, polowali. Krajowcy budują sobie szałasze z nader niskiemi drzwiami, które zagradzają wstęp niedźwiedziom. Główném ich zajęciem jest rybołowstwo.

— 2 b. m. odbyła się tu nader ciekawa próba wozu parowego P. Karola Dance, który z Gray's Inn Rood udał się do Birmingham. Dla uczynienia doświadczeń tych jeszcze bardziej stanowczémi, wóz w samej prawie dnia połowie, przejeżdżał most Westminsterski, ulice: Parliament-Street, Whitehall, Charning Cross, Pall-Mall, Regent Street i Portland-Place aż do Regent-Park, na drogę New-Road. Cała ta droga wynosząca około 5 mil. ang., przebieżoną przezeń została w 35 minutach, chociaż w wielu miejscach zatrzymywały powóz porozrzucane na ulicach sztuki łamanego granitu. Nadto, o tym właśnie czasie, ulice Londyńskie zapełnione są mnóstwem powozów, ludzi i koni, tak, iż nieraz widział się przymuszonym do zwalniania biegu lub zupełnego wstrzymywania się w tym tłumie karet i ludzi, krzyżujących się we wszystkich kierunkach. Lecz, zato, próba ta jazdy parowej środ najludniejszych ulic stolicy, najmocniej przemawia za użytecznością powozów tego rodzaju.

— Statek parowy *James Watt* przywiózł jeszcze do Portsmouth wiadomości z Lizbony, dochodzące 10 b. m. *Courrier* daje z nich wyciągi następujące: «Do tej daty nie zaszło tam nic nowego. Migueliści utrzymują się ciągle w Santarem, główna zaś kwatera konstytucyonistów znajduje się w Cartaxo. Don Pedro odwiedził znowu swoje wojsko i odbył wielki jego przegląd. Wiadomości ogłaszane przez Kronikę Lizbońską, wystawują nam massę narodu jako coraz bardziej nowemu rządowi sprzyjającą.»— W końcu wyciągów swoich taż gazeta dodaje: «Skądinąd, z autentycznych źródeł wiemy, iż przedsiębiorą się najdzielniejsze środki dla zakończenia walki w Santarem. 10*go* oddział 3,500 ludzi wyruszyć miał drogą pomiędzy Santarem i Abrantes, w celu przecięcia miguelistom wszelkiej komunikacyi i przejmowania dostarczanej im żywności. Inny oddział, pod roskazami Bernardo da Sa, działać miał jednocześnie, w tymże celu, pomiędzy Santarem i Koimbrą.»

— Kronika Lizbońska z d. 26 Paźdz. ogłasza dwa ważne wyroki, wydane jeszcze w Sierpniu za ministerstwa margrabi Palmella, na wniosek P. Moazinho d'Albuquerque, s których jeden stanowi o zniesieniu dziesięcin, drugi zaś o sposobie w jakim na przyszłość używane być mają dobra koronne. Dziesięciny od wszystkich płodów gruntowych, drzew, łąk, bydła i wszelkich innych przedmiotów znoszą się. Duchowieństwo wynagrodzoném być ma za to innemi dochodami. I, za zebraniem należytych wiadomości, osobnym wyrokiem określono zostanie na przyszłość jak używane być mają dobra koronne. Dziesięciny od wszystkich płodów gruntowych, drzew, łąk, bydła i wszelkich innych przedmiotów znoszą się. Duchowieństwo wynagrodzonem być ma za to innemi dochodami. I, za odebraniem należytych wiadomości, osobnym wyrokiem określona zostanie na przyszłość stała liczba rzeczywiście krajowi potrzebnego duchowieństwa, którego utrzymanie hojnie opatrzonem będzie.

— *Courrier*, s prywatnego listu z Lizbony, daje nam następujące jeszcze szczegóły o wojennym stanie Portugallii: «Don Pedro 7 b. m. odbył wielki przegląd wojsk swoich, lecz nazajutrz, 8*go* znowu tu wrócił. Porto i Peniche mają teraz załogi złożone z gwardyj narodowych.— 2 b. m. u Alcaser, zaszła mała utarczka pomiędzy miguelistami a oddziałem wojsk don Pedra, w której te ostatnie, zupełnie zostały rozbite. Składały się one ogółem s 1,200 ludzi, większą częścią Lizbońskich ochotników i milicyi s Setubal i Alentejo; migueliści nie mieli nad 1500, większą częścią guerillasów. Potyczkę zaczęło 250 jeźdców miguelowskich, attakiem przedniej straży konstytucyjnej, złożonej z 150 morskich żołnierzy, pomiędzy którémi znajdowało się 89 anglików. Powtarzane attaki rzeczonej jazdy, ze stratą zostały odparte, i dowodzący żołnierzom morskim kapitan Bunt, widząc jej zamieszanie, usilnie nalegał, ażeby jazda konstytucyjna ze swojej też strony attak przypuściła; lecz rada jego została odrzuconą. A w tem, nadciągnęła miguelowska piechota, i wszyscy ochotnicy konstytucyjni pierzchnęli, nie dawszy ani razu ognia. 9*ty* pułk piechoty cofnął się podobnież, w większym tylko porządku, a za jego przykładem udać się też musiał i oddział morskich żołnierzy. Uciekający ścigani byli aż do rzeki, i wielu z nich potonęło chcąc się wpław ratować. Dla większego pośpiechu i łatwości przeprawy, rzucali na brzegu oręż, a niektórzy nawet i suknie, tak, iż na drugiej stronie, biedź musieli do znacznej odległości zupełnie nadzy, dopóki się im nowej odzieży dostać nie zdarzyło. Strata ich dotąd ocenioną być nie może, gdy rozbiegli się w najrozmaitszych kierunkach; dotąd atoli niestaje ogółem do 600 ludzi, s których wielu dostać się mogło w niewolę. Około Santarem nie wydarzyło się nic nowego. Konstytucyoniści, dobrze odziani, zbrojni, i opatrzeni w żywność na 3 dni, wyciągają co ranku z obozu swojego, dla docierania miguelistów, na przypadek jeśliby z miasta pokazać się śmieli. Jeden anglik, który jeździł do Santarem, lecz nie najlepiej od jenerała M'Donald przyjętym został, opowiada, iż, chociaż opatrzeni są we wszelką inną żywność, cierpią wielki niedostatek w chlebie, a w ogólności źle są odziani i zbrojni. Liczba ich wynosi około 12,000, i za nadto zdaje się dostateczną do oporu przeciw zamachom don Pedra.

Paryż 20 Listopada. Ministerstwo wojny zamierza o zmianie systematu ubiorczego w całém wojsku.

— 15 b. m. wyprawione ztąd zostały, jak powiadają, roskazy, względem utworzenia na granicy Hiszpańskiej, jeszcze trzeciej dywizyi obserwacyjnego wojska.

— Na posiedzeniu tutejszej Akademii Nauk 11 b. m., P. Navier oznajmił, iż, z listu otrzymanego od P. Brunnell, przełożonego nad budową tunnelu pod Tamizą, dowiaduje się, że rząd angielski skłonił się wreszcie do dalszego prowadzenia tego przedsięwzięcia, własnym kosztem.

— P. Aubry Foncault, uprzywilejowany wydawca *Gazette de France*, skazanym został przez sąd d'assises departamentu Sekwany na karę 13 miesięcznego więzienia i winę pieniężną 6,000 franków, za umieszczoną przezeń w tém piśmie, pod d. 14 Września, odezwę do Króla, o złożenie korony na rzecz xcia Bordeaux.

— Według ostatnich wiadomości z Hiszpanii, we czterech prowincyach: Guipuzcoa, Nawarze, Alava i Biskai, pozostają już tylko dwa miasta: Saint-Sébastien i Pampeluna, uznające jeszcze zwierzchność Królowej.

— Jeden z gońców który zmuszonym został nazad do Francyi wrócić, opuścił Tolozę w tej właśnie chwili, gdy wojsko powstańców zajmowało ją w imieniu Karola V. Według jego opowiadania, karliści są dobrze odziani i uzbrojeni.

— Z listu z Bayonny z d. 11 b. m. wywieszonego w tutejszej kawiarni Lloyds, dowiadujemy się następujących jeszcze o sprawach tego kraju szczegółów:

Według najdokładniejszych obrachunków, siły powstańców, we czterech prowincyach które dotąd zwierzchność Karola V uznały, wynoszą ogółem do 32,000 ludzi, gdy tymczasem wojsko rządowe zaledwo posiada w tym kraju jednę ruchomą kolumnę. Wojsko powstańców dobrze jest urządzone, i co do karności nie ustępuje najlepszym hiszpańskim linijowym pułkom.

— W liście s tegoż miasta z d. 12 b. m. czytamy: «komunikacya z Madrytem, drogą na Irun, ciągle jest przerwaną; cała korrespondencya wewnętrzna równie jak i gońcy gabinetowi, przybywają tu czterma dniami poźniej, na Saragossę, Jaca, Canfran i Oleron.

— Ostatnie wiadomości z Madrytu dochodzą 8 b. m. Do tej daty wszystko tam było spokojnem.—W Andaluzyi, margrabia Alataya, który kusił się o wzniecenie pow-

stania na rzecz don Carlosa, zatrzymanym został z drugiej strony Xères. W Murcyi ochotnicy Królewscy wzbraniają się dotąd broń złożyć; lecz skierowano tam świeże oddziały wojsk s Kartageny, które ich bezwątpienia niebawem do tego znaglą.

WIADOMOŚCI ROZMAITE.

— Na posiedzeniu Akademii Nauk w Paryżu, 4 b. m. czytano odezwę P. Gillet, z oznajmieniem, iż wynalazł narzędzie, za pomocą którego można znajdować prawdziwe południe, o jednę minutę, a zboczenie igły magnesowej o 30 sekund różnicy, godzinę słoneczną o każdej dnia porze, i t. p. Wynalazca nazywa to narzędzie *Kaliomagnetometrem.*

— Towarzystwo telegrafów prywatnych zamierza w ciągu jeszcze biegącego roku zaprowadzić je po całej Francyi. Systemat telegrafów P. Ferier różni się od systematu przyjętego przez Rząd, mianowicie tém, iż telegrafy jego działają dniem i nocą, i że znaki jego w przeciągu jednej minuty wyrażają tyle co rządowe zaledwo we 12 godzin. Machina jego nader jest prostej budowy i język telegraficzny został przezeń bardzo zbogacony.

— Podług wiadomości z Norwegii do 20 przeszłego miesiąca, w Dramen zachorowało na cholerę 157 osób, s których 81 umarło, 35 wyzdrowiało. Na przedmieściach Chrystyanii do tegoż dnia zachorowało było 78 osób, s których 34 umarło.

— Od r. 1770 do 1830, ludność rolniczych Hrabstwach Anglii pomnożyła się o 60 na sto, w okolicach stolicy 147 na sto, a w okolicach rękodzielni na sto ludzi przybyło 295.

Wiadomości handlowe i przemysłowe.

Londyn 30 Października. W przeciągu ostatnich dwóch tygodni wywoz srebra na ląd stały wynosił do 700,000 f. st. (16,800,000 rubli).

— Z 27 okrętów, wyprawionych w r. b. z Hool na połow wielorybów, tylko jeden się rozbił, ale ludzie zeń uratowali się. — Inne albo już powróciły z bogatym ładunkiem, albo są spodziewane. Ilość tranu, dobytego w tym roku, można szacować do 4,500 beczek, do czego należy przydać odpowiednę ilość rogu wielorybiego. Okręty Norwegskie podobnież ukończyły już połow, i nie mniej pomyślnie. Stąd wnoszą, że tran i róg wielorybi w tym roku będą wystawione na sprzedaż w wielkiej obfitości i za mierną cenę.

— Wyrachowano że kompanija Angielska Wschodnio-Indyjska, w przeciągu 38 lat, na same tylko Poselstwa do Persyi wydała 977,056 f. st. (24,449,344 r. ass.)

— Kompanija Angielsko-Hudsońska, w przeciągu jednego roku, przywozi do Anglii skór następną średnią ilość: czarnych niedźwiedzi 3,000 sztuk; wiewiorczych 60,000 sobolich 1,000; kunich 4,600; wydrzanych 7,300; lisich 8,000; rysiów Kanadskich 9,000; bobrowych 60,000; bobroszczurowych 150,000 i mnóstwo jagnięcych, wilczych, zajęczych i t. p.

— Piszą s Presburga: «Tegoroczny zbiór wina już ukończony. Ilość jego mniej niż mierna i nie mamy nadziei żeby było dobre, gdyż nadzwyczaj mokre lato nie dało dojrzeć winogronom, które też w wielkiej części są nadpsute. We wszystkich prowincyach Węgierskich źle urodziło, szczególniej zaś w okręgach Presburskim, Ofeńskim, Pestskim, Seksardskim, Karlowickim i t. d.»—W Kroacyi urodzaj był obfitszy.

— Podług wiadomości s tegoż miasta, Austrya zamierza wejść w układy s Portą o dozwolenie żeglugi parowej po Dunaju do Czarnego morza. W krótce statki te mają być ukończone i spuszczone na Dunaj. Dotychczas po nim chodzą już trzy paropływy, lecz i te, skoro układy s Portą staną, będą przeznaczone do komunikacyi z morzem Czarném.

— W Stanach - Zjednoczonych pielęgnowanie drzew morwowych nadzwyczaj się rosprzestrzenia: niektóre plantacye zajmują już po 100 morgów. Szczególniej pomnaża się ten przemysł w Mansfield (w Stanie Konnektikut), gdzie jeden fabrykant wygotowuje już do 10,000 motków jedwabiu kręconego. Ogólna ilość jedwabiu otrzymanego w roku przeszłym z własnych plantacyj w Stanach-Zjednoczonych, wynosiła na summę 85,000 dollarów.

KURS WEXLOWY i PIENIĘŻNY.

Petersburg			21 Listop. / 5 Grudnia.
Na Londyn	na	3 m. pens	$10\frac{1}{3}\frac{1}{2}$.
— Hamburg . . .	—	65 d. sz. bko.	
— ——	—	3 m. ——	$9\frac{1}{3}\frac{1}{2}$.
— Paryż.	—	70 d. cent.	
— ——	—	3 m. ——	111.
— Amsterdam . . .	—	65 d. censów	
— —— —— . . .	—	3 m.	— —
Dukat stary		10	45
Rubel złoty.		3 —	72 —
—— srebrny		3 —	60 —

Londyn 19 Listopada. Kons. $87\frac{1}{4}$; Ross. $102\frac{1}{4}$.

Paryż 20 Listopada. $5\frac{0}{0}$ renty 102 fran. 55 cent. $3\frac{0}{0}$ 75 fr. 20 cent. *(G. H. P. R. G.)*

Warszawa 21 Listopada. Listy zastawne 91; Akcye Bank. $91\frac{1}{4}$; Obligacye udz. 371; Rossyjsk. assygn. $184\frac{1}{4}$.

Печатать позволяется. С. Петербургъ. 23-го Ноября, 1833. Ценсоръ П. Гаевскій.

W DRUKARNI WOJENNEJ.